

جایگاه و موقعیت آموزش عالی بین‌المللی در نقشه جامع علمی کشور

رضا مهدی*

تاریخ دریافت مقاله: ۹۳/۹/۲۸

تاریخ تأیید مقاله: ۹۳/۱۱/۱۵

چکیده

آموزش عالی بین‌المللی یکی از علائیم و نشانه‌های اصلی کیفیت نظام‌های دانشگاهی است. تجربه دو دهه اخیر در توسعه پردیس‌های دانشگاهی، پارک‌های علم و فناوری، مراکز رشد فناوری و توسعه تحصیلات تکمیلی نشان می‌دهد دانشگاه‌های کشور اغلب فرصت‌های توسعه و پیشرفت را از محتوای صریح سیاست‌ها و اسناد بالادستی مراکز سیاست‌گذاری علم و فناوری دریافت می‌کنند و به پیش می‌برند. هرچند این رویه برای توسعه آموزش عالی باکیفیت و فرامرزی مسئله‌ای جدی است، اما یک واقعیت در نظام آموزش عالی ایران است. در نظام‌های آموزش عالی کشورهای توسعه‌یافته، یکی از سیاست‌های زیربنایی آموزش عالی، توجه به همکاری‌ها و تعامل‌های بین‌المللی و بین‌المللی کردن آموزش عالی است. این کشورها منافع زیادی از این سیاست کسب کرده‌اند. با توجه به نقش سیاست‌های کلان و اسناد بالادستی در جهت‌دهی فعالیت‌های علمی، در این مقاله با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی، جایگاه و موقعیت آموزش عالی بین‌المللی در نقشه جامع علمی کشور بررسی و تحلیل شده است. با توجه به مزایا و منافع آموزش عالی بین‌المللی و جذب دانشجویان خارجی در دانشگاه‌های کشور، بررسی و تحلیل نقشه جامع علمی ظرفیت‌ها و فرصت‌های پیش‌بینی شده در این نقشه را درباره آموزش عالی بین‌المللی، شناسایی و ارائه کرده است.

واژگان کلیدی: آموزش عالی بین‌المللی، دانشگاه، دانشجوی خارجی، نقشه جامع علمی کشور.



آموزش عالی بین‌المللی و بین‌المللی کردن آموزش عالی

در حیطه آموزش عالی، دانشگاه‌ها از زمان تأسیس جنبه‌هایی از جهانی شدن را با خود داشته‌اند و در عصر حاضر، این پدیده ابعاد گسترده‌تر و ژرف‌تری پیدا کرده است. برخی دانشمندان، باز نمود پدیده جهانی شدن در آموزش عالی را بین‌المللی شدن نظام دانشگاهی توصیف کرده‌اند (جاودانی، ۱۳۸۸: ۱۰۸). دانشگاه‌های کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه به‌طور فزاینده‌ای برای بین‌المللی کردن آموزش عالی فعالیت می‌کنند. کم‌توجهی به شناسایی راهبردها و ابتکارهای نوین برای بین‌المللی کردن آموزش عالی در ایران غیرعادی به نظر می‌رسد. بهبود کیفیت آموزش عالی در ایران مستلزم گسترش سطح همکاری‌های علمی بین‌المللی است (آراسته، ۱۳۸۵). در حوزه آموزش عالی بین جهانی شدن و بین‌المللی شدن تمایز وجود دارد؛ جهانی شدن به‌عنوان روندی شناخته می‌شود که مسیر خود را می‌پیماید و بین‌المللی شدن به‌عنوان کنشی انتخابی تلقی می‌شود که چالش‌های جهانی شدن را به فرصت تبدیل می‌کند. بین‌المللی شدن آموزش عالی به‌عنوان یکی از راهکارهای پاسخ صحیح به تأثیر جهانی شدن است. برای کلمه بین‌المللی شدن تعریف‌های زیادی مطرح شده که مبین دیدگاه‌های مختلف درباره آن است. باین‌همه، هنوز مفهوم‌سازی مشترک و یکسانی در خصوص بین‌المللی کردن آموزش عالی شکل نگرفته است (جاودانی، ۱۳۸۸: ۱۰۹). برخی، بین‌المللی شدن را تلاش نظام‌یافته و پایداری تعریف کرده‌اند که هدف آن افزایش پاسخ‌گویی دانشگاه‌ها به الزامات و چالش‌های جهانی شدن در ارتباط با جوامع، اقتصاد و بازار کار است. نایت^۱ بین‌المللی شدن را فرایند ادغام ابعاد بین‌المللی و بین‌فرهنگی در پژوهش، آموزش و خدمات اجتماعی آموزش عالی می‌داند (Jackson, 2008). همچنین، وی بین‌المللی شدن را فرایند ادغام یک بُعد بین‌المللی، بین‌فرهنگی یا جهانی در فرایند و کارکرد سطوح دانشگاهی و ملی آموزش عالی معرفی کرده است. به عقیده کیانگ^۲ (۲۰۰۳) آموزش عالی بخشی از فرایند جهانی شدن است و از این نظر کمتر می‌تواند به‌عنوان زمینه‌ای کاملاً ملی در نظر گرفته شود که این امر مستلزم پذیرش گسترده‌تر بین‌المللی شدن است و کل کارکرد آموزش عالی را در همه ابعاد و جنبه‌ها شامل می‌شود.

1. Knight.

2. Qiang.

در مجموع، آموزش عالی به دلیل جهانی شدن به سمت تغییری اساسی حرکت می‌کند و همان‌طور که استرومکوئیست^۱ (۲۰۰۷) بیان کرده، این تغییرات ممکن است ناشی از تأکید بیشتر فشارهای بازار در فرایند تصمیم‌گیری برای آموزش باشد و همه دانشگاه‌ها این فشارها را تجربه می‌کنند. تورپن^۲ و دیگران (۲۰۰۲) تأکید دارند که دانشگاه‌ها با فشارهای روزافزونی برای بین‌المللی کردن برنامه‌ها و دوره‌های خود مواجه‌اند. همچنین، برخی خبرگان بر این باورند که در تعریف بین‌المللی شدن آموزش عالی به‌عنوان ادغام ابعاد بین‌المللی در آموزش، پژوهش و خدمات اجتماعی می‌تواند این‌گونه تصور کرد که بین‌المللی شدن آموزش عالی یک هدف است. درحالی‌که در بسیاری از کشورها بین‌المللی شدن به‌عنوان وسیله و راهبردی برای رسیدن به هدف بزرگ‌تری همچون بهبود کیفیت و ارتقای آموزش عالی است (آراسته، ۱۳۸۵). از این‌رو، براساس برخی دیدگاه‌ها بین‌المللی شدن آموزش عالی یک هدف نیست، بلکه منبع مهمی در توسعه آموزش عالی به سمت نظامی منطبق با استانداردهای بین‌المللی و جهانی بوده و پاسخی به محیط جهانی است. از منظر بهجتی اردکانی و دیگران (۱۳۹۱) امروزه بین‌المللی کردن آموزش عالی به‌عنوان راهبردی اثربخش برای مواجهه با نیازهای متنوع جامعه جهانی است و هر برنامه بین‌المللی باید در عین جهانی شدن، ویژگی‌ها و انتظارات مناسب جامعه محلی و ملی را منعکس کند.

بین‌المللی شدن آموزش عالی فایده‌های بسیاری دارد که برخی از مهم‌ترین آنها به‌شرح زیر است (حکیم‌زاده، ۱۳۸۹):

- تنوع بخشیدن و ارتقای محیط یادگیری برای دانشجویان، دانشگاه و مردم،
- تنوع‌بخشی و ارتقای جمعیت دانشجویی از طریق جذب دانشجویان ممتاز خارجی،
- اطمینان از رعایت ملاحظات بین‌المللی در آموزش و پژوهش،
- تربیت دانش‌آموختگانی با آگاهی بین‌المللی و حساسیت بین‌فرهنگی بالا،
- تقویت منابع برای ارتقای فعالیت‌های بین‌المللی،
- حفظ قدرت رقابتی، فناوریانه، علمی و اقتصادی کشور و افزایش صادرات خدمات و تولیدات آموزشی،

1. Stromaquist.
2. Turpin.



- ارتقای موقعیت جهانی (جایگاه برند)^۱ دانشگاه.

در مجموع، بین‌المللی شدن بر برنامه‌های دانشگاهی، اعضای هیئت علمی، دانشجو و ساختار و مدیریت دانشگاهی تأثیر می‌گذارد (Stromquist, ۲۰۰۷: ۸۲). سیاست بین‌المللی کردن آموزش عالی می‌تواند شامل الزامات سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، آموزشی، فرهنگی، علمی و فناوری باشد. نایت منطق‌های بین‌المللی کردن آموزش عالی را به چهار دسته سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی تقسیم کرده است. در بیشتر دانشگاه‌های کشورهای مختلف به فرایند بین‌المللی شدن در شکل‌های مختلف توجه می‌شود. از نظر جکسون^۲ (۲۰۰۸) اشکال مختلف بین‌المللی شدن آموزش عالی به شرح زیر است:

- تبادل دانشجو،

- تبادل استاد،

- آموزش زبان‌های خارجی و بین‌المللی،

- تحصیل و اقامت در خارج،

- اردوهای خارجی،

- کارورزی یا یادگیری ضمن خدمت در کشور خارجی،

- برنامه‌های درسی جهانی شده در دانشگاه،

- مطالعات فرهنگی و منطقه‌ای،

- برنامه‌های آموزش تطبیقی و بین‌المللی

جابه‌جایی دانشجو یکی از جنبه‌های مهم آموزش عالی فرامرزی است که به‌عنوان نقطه آغازی برای جهت‌یابی روند بین‌المللی شدن آموزش عالی مطرح می‌باشد. در طول ربع قرن گذشته، تبادل دانشجو بیش از ۳۰۰ درصد رشد داشته است (نادری و اسماعیل‌نیا، ۱۳۹۰) و براساس آمار یونسکو تعداد دانشجویان خارجی در سراسر جهان در سال ۲۰۰۴ به میزان ۲/۵ میلیون بوده و پیش‌بینی شده است که تعداد کل دانشجویان بین‌المللی در سال ۲۰۲۵ بالغ بر ۷/۲ میلیون نفر باشد. همچنین، براساس آمارهای مؤسسه آماری یونسکو^۳ تعداد دانشجویان بین‌المللی در سطح آموزش عالی جهان که در سال ۲۰۰۲ حدود ۲/۱ میلیون نفر بوده در سال ۲۰۰۹ به بیش از ۳/۴ میلیون نفر

1. Brand.

2. Jackson.

3. UNESCO Institute of Statistics (UIS).

افزایش یافته است (جدول ۱).

دانشگاه‌های ایران به‌رغم موفقیت‌های بزرگ در سطح ملی، در جذب دانشجویان خارجی موفقیت چندانی به‌دست نیاورده‌اند. شاهد این مدعی، تعداد کل دانشجویان خارجی دانشگاه‌های کشور است که براساس آمار اداره کل امور دانشجویان غیرایرانی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری حدود ۲۰ هزار نفر برآورد می‌شود. این تعداد کمتر از ۰/۴ درصد کل دانشجویان کشور است. بنابراین، باید مدیران و رهبران آموزش عالی و دانشگاهی در زمینه جذب دانشجویان بین‌المللی تلاش کنند.

جدول ۱. تعداد دانشجویان بین‌المللی در کشورهای پیشگام در جذب دانشجوی خارجی

کشور	تعداد دانشجو در سال ۲۰۰۲	تعداد دانشجو در سال ۲۰۰۹	رشد (به درصد)	درصد از کل دانشجویان کشور
کانادا	۵۲,۶۵۰	۸۷,۷۹۸	۶۷	۸
بریتانیا	۲۲۷,۲۷۳	۳۶۸,۹۶۸	۶۲	۱۵
استرالیا	۱۷۹,۶۱۹	۲۵۷,۶۳۸	۴۳	۲۱
ایالات متحده آمریکا	۵۸۲,۹۹۶	۶۶۰,۵۸۱	۱۳	۳
کل جهان	۲/۱ میلیون	۳/۴ میلیون	۶۲	

آموزش عالی فرامرزی به‌مثابه تولید کالا و ارائه خدمات در سطح بین‌المللی و مطابق با استانداردهای جهانی است. محصولات و خدمات به میزان گسترش بازار و متناسب با حیطه بازار، استانداردهای بالاتر می‌طلبند و باید پاسخ‌گوی نیازهای طیف وسیع‌تری از مردم و جامعه باشند. در موضوع آموزش عالی، اهمیت و حساسیت مسئله به‌دلیل کارکردهای فرهنگی، اجتماعی و سیاسی، به‌مراتب بالاتر از تولید محصول و ارائه خدمات بوده و نیازمند تدابیر و ابتکارات بیشتری است. تعمیم و گسترش آموزش عالی ایران به هریک از مناطق جهان استانداردها و اهداف خاصی نیاز دارد.

وضعیت آموزش عالی و دانشگاه‌های کشورهای پیشرفته نظیر آمریکای شمالی و انگلیس روشن است و نیاز به تشریح ندارد. در این مقاله یک مثال از آموزش عالی برای بین‌المللی شدن ارائه شده است. دانشگاه بین‌المللی آلمان که در سال ۱۹۹۸ با هدف تکمیل نظام آموزش عالی دولتی آلمان با نگرش بین‌المللی تأسیس شده، پذیرش ۵۰



درصد دانشجوی آلمانی و ۵۰ درصد دانشجویی خارجی را، که انگلیسی را زبان عمومی انتخاب کرده، چشم‌انداز خود دانسته است. (Ziegler, ۱۹۹۹) دانشجویان کارهای گروهی انجام خواهند داد و از راه برخورد با فرهنگ‌های دیگر خواهند آموخت که باید تفاوت‌های فرهنگی را محترم شمارند. دانشجویان خارجی مجبورند زبان آلمانی فراگیرند و با فرهنگ این کشور آشنا شوند.

برخی ویژگی‌های اصلی دانشگاه بین‌المللی آلمان به شرح زیر است:

۱. ارائه همهٔ دروس به زبان انگلیسی،
۲. یادگیری زبان آلمانی به‌عنوان بخشی از فرایند آموزش دانشگاهی،
۳. آموزش براساس استانداردهای علمی بسیار دقیق،
۴. تأکید بر کسب تجارب عملی از طریق کارورزی و پروژه‌های بیرونی،
۵. استفاده از فناوری آموزش از راه دور و چندرسانه‌ای،
۶. تأسیس و گسترش تدریجی رشته‌های دانشگاهی و فراگیری دو رشته تخصصی. جالب اینکه دانشگاه بین‌المللی آلمان از سوی شرکت‌های بزرگی نظیر آی. بی. ام، مخابرات آلمان، زیمنس و دو ایالت حمایت مالی می‌شود. همچنین، می‌تواند براساس قوانین دانشگاه‌های دولتی آلمان عمل کند و از مشارکت دانشگاه‌های دولتی برخوردار باشد.

نمونهٔ دانشگاه بین‌المللی آلمان نشان می‌دهد که گسترش آموزش عالی بین‌المللی و فرامرزی در مقایسه با آموزش عالی درون‌نگر، پیچیده و دشوار است و از عهدهٔ هر کشور و دانشگاهی بر نمی‌آید. برای مثال، مشکلات مربوط به زبان علمی و محاوره برای استادان و دانشجویان؛ سطح فناوری اطلاعات و ارتباطات؛ تفاوت‌های فرهنگی، قومی و نژادی، مذهبی و... از مسائلی است که اگر راهکاری برای مواجههٔ اثربخش با آنها اتخاذ نشده باشد، آموزش عالی بین‌المللی اتفاق نمی‌افتد. یکی از مسائل خاص آموزش عالی ایران در زمینهٔ بین‌المللی شدن، رویکرد درون‌نگر و تقاضامحور داخلی است. به طوری که علی‌رغم انتظار، پس از دو دهه رشد کمی قابل توجه و شگفت‌انگیز، هنوز هم به راهکارهای جدید رشد کمی نظیر پردیس‌های خودگردان روی آورده است. به عبارتی، مدیران و رهبران آموزش عالی ایران در همهٔ سطوح به رشد کمی بیشتر از توسعهٔ کیفی علاقه‌مندند. برای نمونه، با وجود تأسیس ده‌ها مؤسسهٔ آموزش عالی غیردولتی در دههٔ گذشته،



مؤسسه‌های آموزش عالی فرامرزی و بین‌المللی اندکی ایجاد شده است. آموزش عالی ایران به لطف پیشرفت‌های کمی و ظرفیت‌سازی‌های انجام شده در دهه‌های گذشته، به‌منظور ارتقای کیفیت و برون‌مداری نظام‌یافته و مدیریت شده به تغییر رویکرد نیاز دارد. ادامه وضع موجود ممکن است آموزش عالی کشور را به چرخه غلط کمی‌گرایی دائم دچار کند.

آموزش عالی بین‌المللی در نقشه جامع علمی کشور

با توجه به حاکمیت الگوی وزارتی (متمرکز) در نظام آموزش عالی ایران، «اسناد بالادستی» یکی از مؤلفه‌های مؤثر در توسعه هر بخش نظام آموزش عالی ایران است. آموزش عالی ایران از اسناد بالادستی معروفی همچون چشم‌انداز بیست‌ساله، نقشه جامع علمی کشور، قانون برنامه پنجم توسعه و سند دانشگاه اسلامی برخوردار است. در این مقاله، به روش تحلیلی و توصیفی جایگاه آموزش عالی فرامرزی در نقشه جامع علمی کشور (مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی، خرداد ۱۳۹۰) بررسی و ارائه شده است.

الف) ارزش‌های بنیادین (فصل اول نقشه جامع علمی کشور): در ارزش‌های بنیادین نقشه جامع علمی کشور تعامل فعال و الهام‌بخش با محیط جهانی و فرایندهای توسعه علم و فناوری در جهان به‌عنوان ارزش قلمداد شده است. آموزش عالی فرامرزی می‌تواند یکی از جلوه‌های واقعی این ارزش باشد زیرا جریان و تبادل اولین مشخصه تعامل بوده که دانشجو یکی از مهم‌ترین جریان‌ها و تبادل‌های آموزش عالی بین‌المللی است. بنابراین، براساس ارزش تعامل فعال و الهام‌بخش با محیط جهانی، آموزش عالی فرامرزی در زمره ارزش‌های پایه‌ای علم و فناوری کشور است. مدیران و رهبران آموزش عالی می‌توانند با ارجاع به این ارزش، آموزش عالی بین‌المللی را جدی بگیرند و به فکر گسترش آن باشند.

در مجموع، ده فراز به‌عنوان ارزش بنیادین نقشه جامع علمی کشور وجود دارد که یکی از آنها تعامل فعال و الهام‌بخش با محیط جهانی است. به‌عبارت‌دیگر، ۱۰ درصد ارزش‌های پایه‌ای نظام علم و فناوری به تعامل‌ها و ارتباط‌ها با جهان مربوط بوده و می‌تواند مبنایی برای توسعه آموزش عالی فرامرزی باشد.

همچنین، در نقشه جامع علمی کشور در ویژگی‌های اصلی نظام علم، فناوری و



نوآوری، اجتماع دو رویکرد برون‌مداری و درون‌مداری آورده شده است. براساس نقشه، نظام علم و فناوری از نظر توجه به نیازها و قابلیت‌های بومی و مزیت‌های نسبی کشور، درون‌مدار است. از طرف دیگر، با توجه به فرصت‌های پیش رو در جهان، کشورهای اسلامی با جهان اسلام و دیگر کشورها مشارکت فعال دارند و برون‌مدار هستند. بی‌تردید، یکی از جلوه‌های برون‌مداری نظام علم و فناوری در حوزه آموزش عالی موضوع بین‌المللی شدن و فعالیت فرامرزی است. بنابراین، براساس ویژگی برون‌مداری نظام علم و فناوری کشور می‌توان زمینه‌ای برای آموزش عالی فرامرزی پیدا کرد.

ب) چشم‌انداز علم و فناوری^۱ در افق ۱۴۰۴: جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ در مرزهای دانش و فناوری و مرجعیت علمی در جهان پیشتاز خواهد بود. بدیهی است مرجعیت علمی نیازمند مراجعه مقلدین علمی است که دانشمندان جزو سطح اولیه مراجعین به نظام علمی مرجع می‌باشند. بنابراین، براساس چشم‌انداز، توسعه آموزش عالی فرامرزی و بین‌المللی برای نظام آموزش عالی کشور ضروری است. بدون آموزش عالی فرامرزی مرجعیت در این حوزه، شدنی نخواهد بود. کشورهایی که امروزه به نوعی مرجعیت علمی در جهان دارند، سهم ممتاز و محسوسی در آموزش عالی جهانی دارند. نمونه بارز آن منابع درسی و مقاله‌های علمی جهان بوده که مبدأ و منشأ آنها کشورهای خاص و نظام‌های علم و فناوری همان کشورهاست. بنابراین، براساس نقشه علمی کشور، آموزش عالی فرامرزی یک ضرورت برای نظام علم و فناوری است.

ج) اهداف کلان نظام علم و فناوری: در اهداف کلان هشت‌گانه نظام علم و فناوری کشور به‌طور مشخص اهدافی با موضوع روابط بین‌المللی، برون‌مداری، ارتباطات و تعاملات جهانی و به نوعی قابل تسری به آموزش عالی فرامرزی است:

۱. دستیابی به جایگاه اول علم و فناوری در جهان اسلام و احراز جایگاه برجسته علمی و الهام‌بخشی در جهان،
۲. استقرار جامعه دانش‌بنیان، عدالت‌محور و برخوردار از انسان‌های شایسته، فرهیخته و نخبه برای احراز مرجعیت علمی در جهان،
۳. ارتقای جایگاه زبان فارسی در بین زبان‌های بین‌المللی علمی،
۴. کمک به ارتقای علم و فناوری در جهان اسلام و احیای موقعیت محوری و تاریخی

ایران در فرهنگ و تمدن اسلامی،

۵. گسترش همکاری در حوزه‌های علوم و فناوری با مراکز علمی معتبر بین‌المللی. در هدف کلان اول، دستیابی به جایگاه اول علم و فناوری در جهان اسلام و الهام‌بخشی در جهان اشاره شده است که قطعاً دستیابی واقعی به جایگاه اول و الهام‌بخش بدون دستیابی به موقعیت آموزش عالی کیفی ممکن نخواهد بود. جایگاه اول و الهام‌بخش دو ویژگی ذهنی بی‌نیاز از واقعیت نیستند، بلکه باید در عمل ملموس و محسوس باشند. جریان علم، دانشجو و استاد یکی از مظاهر و نمادهای جایگاه علمی است. از این‌رو، نقش و مسئولیت سنگین ارتقای کیفیت و بین‌المللی شدن برعهده نظام آموزش عالی کشور گذاشته شده است. در واقع، حضور دانشجویان خارجی در دانشگاه‌های ایران یکی از نمادهای پایه‌ای الهام‌بخشی‌ها در جهان است.

در هدف کلان دوم نظام علم و فناوری کشور، احراز مرجعیت علمی در جهان آورده شده است. همچنان که در موضوع چشم‌انداز اشاره شد یکی از علائم و ویژگی‌های مرجعیت علمی در جهان، مراجعه دانشجوین برای کسب علم و دانش است. از این‌رو، آموزش عالی فرامرزی یکی از پیش‌نیازها و توانمندسازهای مرجعیت علمی در جهان است.

در هدف کلان ششم نظام علم و فناوری کشور به ارتقای جایگاه زبان فارسی در بین زبان‌های بین‌المللی علمی تأکید شده است. تقویت یک زبان شامل خواندن، نوشتن، شنیدن و حرف زدن است. ارتقای جایگاه زبان فارسی با حضور دانشجویان فعال خارجی، عملیاتی‌تر می‌شود. از این‌رو، برای دستیابی به هدف ارتقای جایگاه زبان فارسی، آموزش عالی فرامرزی به‌عنوان یک راهبرد می‌تواند تعریف و اجرا شود.

در هدف کلان هفتم نظام علم و فناوری کشور، کمک به ارتقای علم و فناوری در جهان اسلام و احیای موقعیت ایران در فرهنگ و تمدن اسلامی آورده شده است. چگونه می‌توان بدون آموزش و فرهنگ‌سازی به علم و فناوری یک کشور یا جامعه کمک کرد؟ آموزش عالی فرامرزی، ایجاد موقعیت و فرصت برای حضور دانشجویان جهان اسلام در نظام آموزش عالی ایران و آشنایی با پیشرفت‌های مادی و معنوی تمدن اسلامی - ایرانی است. بدون حضور دانشجویان کشورهای اسلامی در نظام آموزش عالی، یادگیری آنها از تمدن و دانش ایرانی - اسلامی بسیار دشوار خواهد بود. در فرایند یادگیری، مشاهده و



تجربه سهم قابل توجهی دارد و ابزارهای دیگر نمی‌توانند جای آن را پر کنند. همچنین، فرهنگ‌سازی و صدور نمادهای هویتی و فرهنگی با سایر جوامع، کشورها و تمدن‌ها از راه جذب منابع انسانی با سرعت و قدرت بیشتری امکان‌پذیر است؛ همان سازوکاری که تمدن مسلط غرب در یک قرن گذشته براساس آن هنجارها، باورها، ارزش‌ها و فناوری‌های خود را به سایر ملل منتقل می‌کند.

در هدف کلان هشتم نظام علم و فناوری کشور، گسترش همکاری‌های علمی و فناوری با مراکز علمی معتبر بین‌المللی هدف‌گذاری شده است. در حوزه آموزش عالی، همکاری با مراکز علمی بین‌المللی می‌تواند به شکل دو راهکار مهم مبادله استاد و دانشجو انجام شود. همکاری در تربیت دانشجو و آموزش و پرورش مشارکتی دانشجویان توسط چند مرکز و در چند کشور از زمینه‌های اصلی همکاری مراکز معتبر علمی در دنیای معاصر است.

در یک جمع‌بندی کلی می‌توان گفت در نقشه جامع علمی کشور از هشت هدف کلان نظام علم و فناوری در پنج هدف، مرجعیت علمی، دستیابی به جایگاه علمی برتر، الهام‌بخشی در جهان، ارتقای جایگاه زبان فارسی، کمک به ارتقای علم و فناوری در جهان اسلام و گسترش همکاری‌های علمی و فناورانه با مراکز معتبر بین‌المللی مورد توجه سیاست‌گذاران نظام علمی کشور قرار گرفته است. براساس این اهداف، توسعه آموزش عالی فرامرزی، بدون ذکر مسقیم واژه، از زمینه‌های مورد تأکید نقشه علمی کشور می‌باشد. البته آموزش عالی فرامرزی به برنامه‌ها، راهبردها، ظرفیت‌ها و فرایندهای ویژه‌ای نیاز دارد که نظام آموزش عالی و دانشگاهی کشور تا حدود زیادی نسبت به آنها بیگانه‌اند. پس باید در این زمینه مهم و اساسی اقدامی صورت پذیرد.

د) کمیت‌های مطلوب شاخص‌های کلان علم و فناوری کشور: در کمیت‌های

مطلوب شاخص‌های کلان علم و فناوری نقشه جامع علمی کشور، در عامل مشارکت بین‌المللی، شاخص میزان جذب دانشجویان و متخصصان دیگر کشورها بدون ذکر هدف کمی آورده شده است. هرچند بیان نکردن هدف کمی برای شاخص جذب دانشجویان خارجی برای نقشه علمی نقطه ضعف محسوب می‌شود، آوردن شاخص میزان جذب دانشجویان، هدف‌گذاری و آینده‌نگری شایسته در زمینه آموزش عالی فرامرزی است. مدیران و رهبران آموزش عالی و نظام دانشگاهی می‌توانند با مراجعه و استناد به این



شاخص، برای جذب دانشجویان و متخصصان خارجی برنامه‌ریزی کنند. اگر دانشگاه‌های قوی و برتر کشور نظیر دانشگاه‌های شهر تهران و مراکز استان‌ها به‌جای تمرکز بسیار زیاد برای ایجاد پردیس‌های خودگردان و رقابت برای جذب دانشجویان داخلی، بخشی از توان و ظرفیت بالای خود را به آموزش عالی فرامرزی معطوف کنند، از منظر نقشه جامع علمی کشور نتیجه بهتری از جنبه‌های کیفیت، مرجعیت و اقتدار علمی به‌دست می‌آید.

ه) راهبردها و اقدامات ملی برای توسعه علم و فناوری: در فصل راهبردها و اقدامات ملی برای توسعه علم و فناوری کشور، سیزده راهبرد کلان پیش‌بینی شده است. در راهبرد کلان هفتم (جهت‌دهی آموزش، پژوهش، فناوری و نوآوری به سمت حل مشکلات و رفع نیازهای واقعی و اقتضات کشور با توجه به آمایش سرزمین و نوآوری در مرزهای دانش برای تحقق مرجعیت علمی) مرزهای دانش و مرجعیت علمی آورده شده است. همچنان که پیش از این بحث شد مرجعیت علمی و حضور در مرزهای پویای دانش بدون آموزش عالی بین‌المللی و جذب دانشجویان خارجی امکان‌پذیر نیست.

به‌علاوه، در راهبرد کلان نهم (تعامل فعال و اثرگذار در حوزه علم و فناوری با کشورهای دیگر به‌ویژه کشورهای منطقه و جهان اسلام) تعامل فعال و اثرگذار با جهان آمده است. آموزش عالی فرامرزی یکی از راهکارها و سازوکارهای اصلی تعامل فعال با جهان است. تصور نظام علم و فناوری اثرگذار بدون آموزش عالی بین‌المللی و جذب دانشجویان خارجی، کامل نخواهد بود.

در اقدامات ملی نقشه علمی کشور در ذیل راهبرد کلان هفتم، حمایت ویژه از مراکز دانشگاهی و پژوهشی ممتاز به‌منظور تحقق مرجعیت علمی به‌عنوان اقدامی ملی برای توسعه علم و فناوری کشور آورده شده است. انتظار می‌رود بخشی از حمایت‌های ویژه از مراکز دانشگاهی و علمی کشور به‌منظور بین‌المللی کردن آموزش عالی و اقدام برای آموزش عالی باکیفیت در سطح جهانی و استانداردهای روز دنیا باشد. درواقع، می‌توان با الزام و تشویق دانشگاه‌های ممتاز به آموزش عالی بین‌المللی، آموزش عالی فرامرزی را توسعه داد. در ذیل راهبرد نهم نقشه علمی کشور، پنج راهبرد ملی به‌شرح زیر تدبیر شده است:

۱. توسعه زبان فارسی به‌عنوان یکی از زبان‌های علمی جهان،
۲. توسعه و تقویت شبکه‌های مناسبات ملی و فراملی دانشمندان، پژوهشگران و



همکاری‌های بین‌المللی،

۳. اصلاح سازوکارها و قوانین استخدام، ارتقای محققان و تخصیص مشوق‌ها، بورس‌های تحصیلی، فرصت‌های مطالعاتی و پژوهشی برای افزایش همکاری‌های علمی بین‌المللی،

۴. همکاری فعال با جهان اسلام و ایفای نقش پیشگامی برای تولید معرفت مورد نیاز تمدن نوین اسلامی،

۵. برنامه‌ریزی به‌منظور کسب رتبه اول علم و فناوری در منطقه و جهان اسلام. با نگاهی اجمالی و بی‌طرف به راهبردهای ملی تعامل با جهان می‌توان نتیجه گرفت که لازمه و مصداق تعامل فعال و اثرگذار با جهان، آموزش عالی فرامرزی است. اگر نظام علمی کشور به موقعیتی دست یابد که دانشجویان خارجی و متخصصان سایر کشورها برای جذب در این نظام، داوطلب و مشتاق شوند؛ آنگاه می‌توان گفت نظام آموزش عالی و علمی کشور از درون‌نگری صرف به نگرش اعتدالی درون‌نگری و برون‌نگری هم‌زمان دست یافته است. چنین نظامی می‌تواند برای سایر نظام‌های علمی به الگو، مرجع و هنجار تبدیل شود و دانشجویان و متخصصان خارجی را جذب و اقناع کند.

علاوه بر راهبردهای ملی، در اقدامات ملی ذیل راهبرد کلان نهم، نقشه علمی کشور به آموزش عالی فرامرزی به شرح زیر پرداخته است:

۱. افزایش پذیرش دانشجویان خارجی به‌منظور گسترش زبان فارسی و زمینه‌سازی مرجعیت علمی کشور با اولویت کشورهای اسلامی و همسایه،

۲. ایجاد پژوهشگاه‌های بین‌المللی فراملی به‌منظور توسعه همکاری‌های بین‌المللی به‌ویژه با کشورهای جهان اسلام،

۳. ایجاد سازوکارهای حمایتی، اعطای بورس‌های تحصیلی، فرصت‌های مطالعاتی و پژوهشی برای افزایش همکاری‌های بین‌المللی دانشگاه‌ها و حضور آنها در مجامع و شبکه‌های علمی بین‌المللی،

۴. تقویت و توسعه همکاری‌های الهام‌بخش و اثرگذار با دانشگاه‌های کشورهای جهان اسلام و بهره‌برداری از ظرفیت دانشگاه‌های کشورهای پیشرو در علم و فناوری از طریق تبادل استاد و دانشجو و اجرای دوره‌های آموزشی مشترک در رشته‌های اولویت‌دار.

آنچه از مرور و بررسی اقدامات ملی ذیل راهبرد کلان نهم برداشت می‌شود توجه

به ابزارها، روش‌ها و برنامه‌های مورد نیاز برای برخی ابعاد و مصداق‌های آموزش عالی فرامرزی است، هرچند طی سال‌های گذشته در عمل اتفاق قابل ملاحظه و مهمی نیفتاده است. سیاستگذاران، برنامه‌ریزان و مجریان نظام آموزش عالی و دانشگاهی کشور باید تدابیر بهتر و مؤثرتری برای گسترش آموزش عالی بین‌المللی اتخاذ کنند. با تداوم وضعیت موجود، انتظار نمی‌رود پیامد درخشانی برای آموزش عالی ایران در عرصه‌های فراملی و جهانی داشته باشد.

نتیجه‌گیری

در نقشه جامع علمی کشور هرچند به‌طور روشن و صریح به واژه آموزش عالی بین‌المللی اشاره نشده، اما در همه اجزای نقشه اعم از ارزش‌های بنیادین، چشم‌انداز، شاخص‌های علم و فناوری، اهداف کلان، راهبردهای کلان و ملی و اقدامات ملی به ابعاد و مصداقی از آموزش عالی فرامرزی و بین‌المللی کردن آموزش عالی تأکید شده است. پس از سال‌ها تلاش ارزشمند برای ظرفیت‌سازی و رشد کمی شگفت‌انگیز، امروزه آموزش عالی و دانشگاه‌های ایران به برنامه‌ها، راهبردها، اقدامات و ابتکارات اصولی و نظام‌یافته‌ای برای برون‌مداری و ارتقای کیفیت نیاز دارند تا همکاری‌ها، تعامل‌ها و تبادل‌های علمی و فناورانه بین‌المللی به‌ویژه جذب دانشجویان خارجی را افزایش دهند. نقشه جامع علمی کشور نیز به‌صورت صریح و تلویحی، تأکید ویژه‌ای بر این رویکرد دارد. با توجه به عدم شفافیت و ابهام‌های موجود در سند، پیشنهاد می‌شود در بازنگری‌های نقشه جامع علمی کشور به مفهوم و واژه مهم آموزش عالی بین‌المللی تأکید مستقیم و صریح بیشتری شود و وظایف و مسئولیت‌های دانشگاه‌ها، سیاستگذاران و برنامه‌ریزان نظام علمی و آموزشی کشور را برای توسعه آموزش عالی بین‌المللی روشن و شفاف ارائه کند. همچنین، می‌توان در بازنگری‌های سند، سهم هر یک از ابعاد و مصداق آموزش عالی بین‌المللی را تعیین و راهکارهای دستیابی به آن را تبیین کرد.

منابع

- آراسته، حمیدرضا (۱۳۸۵). «همکاری‌های بین‌المللی آموزش عالی در ایران و چگونگی بهبود آن»، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ش ۳۹.



- بهجتی اردکانی، فاطمه و همکاران (۱۳۹۱). «مطالعه تطبیقی بین‌المللی کردن برنامه‌های درسی آموزش عالی در چند کشور جهان»، فصلنامه پژوهش در برنامه‌ریزی درسی، ش ۳۳.
- جاودانی، حمید (۱۳۸۸). «جهانی شدن و آموزش عالی، گسست میان نظریه تا کنش: راهبردهایی نوین برای توسعه آموزش عالی ایران»، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، ش ۵۳.
- حکیمزاده، رضوان (۱۳۸۹). «جهانی شدن، بین‌المللی شدن آموزش عالی و برنامه‌های درسی میان‌رشته‌ای»، فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، ش ۸.
- شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰). نقشه جامع علمی جمهوری اسلامی ایران.
- نادری، ا. و ن. اسماعیل‌نیا (۱۳۹۰). بین‌المللی شدن آموزش عالی و ارتقای کیفیت دانشگاهی، پنجمین همایش ارزیابی کیفیت در نظام‌های دانشگاهی، دانشگاه تهران، پردیس فنی.
- Jackson, J. (2008). Globalization, «**Internationalization, and Short-term Stays Abroad**», International Journal of Intercultural Relations, 32.
- Knight, Jan (2004). «**Internationalization, Remodeled: Definition, Approaches and Rationales**», Journal of Studies in International Education, No. 8.
- Qiang, z. (2003). «**Internationalization of Higher Education: Towards a Conceptual Framework**», Policy Futures in Education, Vol. 1, No. 2.
- Stromquist, Nelly P. (2007). «**Internationalization as a Response to Globalization: Radical Shift in University Environment**»; Higher Education, No. 53, Springer Science and Business Media B.V.
- Turpin Tim, Iredale and Crinnion Paola (2002). the Internationalization of Higher Education: Implication for Australia and its Education Clients, Minerva 40.
- Ziegler, H. (1999). Governance, Challenges Facing H.E. at the Millennium, Ch.12, USA, Oryx Press.



The Status of International Higher Education in Iran's Comprehensive Scientific Map

Reza Mahdi

International higher education is among the main signs and symbols of quality in the college systems. The last two decades' experience of expanding international university campuses, science and technology parks, technology development centers and the growth of post-graduate studies, show that Iran's universities mostly obtain the opportunities of growth and expansion from the explicit contents of the policies and upperhand documents of the science and technology policy-making centers. Despite the fact this process is seriously important for the enhancement of a quality and supra-national higher education system, it is considered a fact in Iran's higher education. In the higher education systems of the developed countries, one of the fundamental policies is attending to international cooperations and interactions and internationalizing the higher education system; such countries have reaped the respective benefits in this regard. With regard to the gargantuan policies and upperhand documents in directing scientific activities, this article has made use of descriptive-analytical method to analyze the status of international higher education in Iran's Comprehensive Scientific Map. Moreover, this article has delved into the Map's capacities and foreseen opportunities of international higher education with regards to the benefits of attracting foreign university students to Iran.

Keywords: International higher education, university, foreign student, Comprehensive Scientific Map of Iran

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی



Iranian poet, literary man and author, Saadi is among them. Saadi's familiarity with Islamic culture and learning has specialized his literary works. He analyzes the society like socialist.

The main aim of this paper is studying the goals, principles and moral training methods in Saadi's viewpoint. The researching method is descriptive and it has first-hand and secondary research resources. First hand resources are the books that were written by Saadi. The issues related to educating and training have been noted by studying his literary works and has been categorized based on training effective factors. Secondary research sources are books that others wrote about Saadi's literary works, especially Golestan and Boostan.

The research conclusion shows that in Saadi's quotes, lots of encouragement and persuasion to virtues and moral perfection and avoiding moral vices have been found. If people follow his ways in moral training, they will be led to perfection.

Keywords: moral training, Saadi, goals, principles, methods



The Study of Cultural and Social Effects of the Insecurity of Women in Urban Spaces

Akbar Asghari Zamani
Shahrokh Zadvali Khajeh

Security is a fundamental right and a prerequisite for promoting the welfare and the safety of people's life, it is considered as an important issue of each society and the beginning of each system's political and social existence. The feeling of security is related to the citizens' psychological sense of security. Thus, providing it or not providing it, will bring a lot of subjects and matters. Women are considered as a defenseless group against insecurity. In this paper, we will study cultural and social effects of the insecurity of women after explaining the meaning of security and urban spaces, and then we will provide solutions to promote the safety of the environment and the society in order to reduce crime and insecurity against women.

Keywords: cultural effects, social effects, security, urban space, women



Materialized Jihadi Management of Islamic Management (Case Studying the Construction Jihad in the First Decade of Iran's Islamic Revolution)

Hamidreza Ghaedali

Mehdi Ashouri

The comparative study among the theories of Islamic management and empirical processes done within governmental organizations which have turned into operational and executive copies based on experiences, can lead to the engineering reconstruction of the official system of the country which is based on Islamic values and the realization of a true Islamic government. Hence, the article at hand, via library study method and with a descriptive-analytic approach, has studied jihadi management in construction and aims at introducing jihadi management as the realized type of management based on Islamic values. Consequently, after citing five theoretical approaches on Islamic management and explicating the approach of «The Effect of Islami Values on Management», the performance of the Construction Jihad Organization, as a close one to this theory, has been analyzed.

The attained outcomes of this article show that the central nucleus of the value jihadists is defined as «serving the creatures of Allah», «acting to acquire Allah's satisfaction» and «endeavoring to obviate the obstacles emanating from the breach of the enemies», which are in turn adapted to the management approach influenced by Islamic values.

In the end, by using the technique of the «storyline», jihadi management has been defined.

Keywords: jihadi management, Islamic management, construction jihad, changes in human sciences, Islamic values.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

The goals, principles and moral training methods in Saadi's viewpoint

Esmaeel kharestani

Fatima seyfi

There have been great men in our society and Islam world who have had precious ideas about training, educating and mortality. Studying their viewpoint about moral training can help us to do our responsibility. The great



holly Islamic Sharia. This divine command is such that it is considered as the condition of acceptance of other deeds of Muslims. In the holy Quran's verses, one of the activities that the righteous did when they found a government in the land was to perform the prayer.

The aims of this research it to study the effects and consequences of performing the prayer on the society. And at the end we come to this conclusion that one of the best ways for developing the Islamic life style in the society is to develop the culture of prayer and performing it. If this action is carried out correctly we will see the formation of the Islamic life style followed by new Islamic civilization.

Keywords: the prayer, Friday prayer, life style, Islamic life style, Islamic civilization

Ideal Life Style for Achieving a Good Life with Consideration of Islamic Learning

Kazem Manafi Sharafabad

Elham Zamani

Ali Mahdavikhah

Making clear the ideal lifestyle for achieving a good life with consideration of Islamic learning is the main goal of this paper. The research method is descriptive and it is written with the use of the holy Quran and some religious texts. The main conclusions of the search show that the highest God propounds good life as ideal Islamic lifestyle. A good life style is devoid of any reprobation and badness because there is no reason for these matters in presence and nearness of God who is the ultimate goal of life. Pleasing God and its proportionate criteria which is the principle and accepted values of Islam are the ultimate goal of life, relying on these matters is one of the main properties of a good life because according to the need of accepting God as the only true god of the world and human being, this criteria define the main way of obtaining a good life clearly in all levels. Having a set of guiding orders, obligations, duties, and precepts laws for managing a suitable and desirable life, Islamic lifestyle can help a faithful person to attain the almighty truth of the world and happiness in the earthly and eternal life.

Keywords: Ideal lifestyle, good life, Islamic learning